

Vraag maar raak!

In de kennis- en netwerksamenleving van nu, waarbij veel informatie op veel verschillende plekken te bereiken is, is het van belang dat kinderen onderzoeken of iets een feit of een mening is. Waarom is het belangrijk dat kinderen dit kunnen? En waarom en hoe zou je kritisch denken al op de basisschool moeten (aan)leren en stimuleren?

Kelly Megens-van Vroonhoven

Kelly Megens-van Vroonhoven is leerkracht van groep 5 op CBS de Rank in Helmond en student masteropleiding Leren en Innoveren aan Hogeschool De Kempel in Helmond.

Er is steeds meer informatie beschikbaar, vooral via digitale media. Kinderen moeten daar veilig mee om leren gaan. Bij het bezoeken van internetbronnen moeten ze een kritische houding kunnen aannemen. Maar hoe pak je dat aan op school? Voor CBS de Rank was dit aanleiding om een praktijkonderzoek in groep 5 uit te voeren.

Wat is kritisch denken?

Het praktijkonderzoek richtte zich op het kritisch denken bij kinderen en hoe de leerkracht dit in de klas kan bevorderen. Daarvoor is het van belang om te weten wat kritisch denken precies inhoudt. Nieuwenhuis (2013) omschrijft kritisch denken als 'het vermogen om onafhankelijk van anderen een eigen visie of onderbouwde mening te formuleren'.

Onderliggende vaardigheden daarbij zijn:

- analyseren
- vergelijken
- concluderen
- interpreteren
- evalueren
- synthetiseren

Bijbehorende eigenschappen zijn:

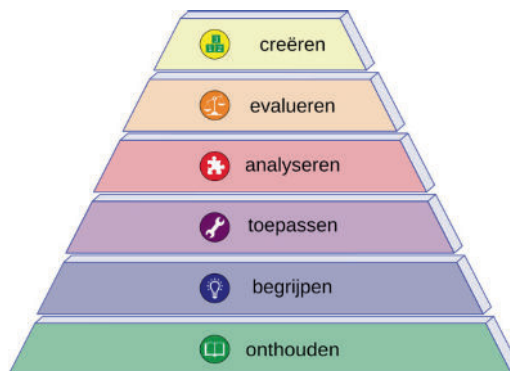
- bewust worden van eigen handelen
- zelfreflectie
- kritisch naar jezelf kijken
- eigen visie
- onderbouwde eigen mening kunnen formuleren
- onafhankelijkheid

Waarom is kritisch denken belangrijk?

De maatschappij waarin we leven verandert door technologie en digitalisering van een industriële samenleving naar een kennis- en netwerksamenleving. Het werk verandert, waardoor ook functies veranderen. Jongeren hebben vaardigheden nodig om hierop voorbereid te zijn. Ook de overheid vindt het belangrijk dat jongeren leren een eigen afgewogen oordeel te vormen. Om onder andere deze reden heeft de overheid in 2006 de wet 'Bevordering actief burgerschap en sociale integratie' vastgesteld. Burgerschapsvorming is het actief meedoen aan de samenleving, een deel van die samenleving willen zijn en er een positieve bijdrage aan leveren (Bron, 2006). Leerlingen hebben verschillende opvattingen en het is goed om hier aandacht aan te besteden.

Taxonomie van Bloom

Bij de taxonomie van Bloom gaat er bij onderwijsprofessionals vaak wel een belletje rinkelen. Maar wat is precies de relatie met kritisch denken? Kritisch denken vraagt onder andere het oefenen van denkvaardigheden. Een van de bekendste manieren om denkvaardigheden in te delen, is de taxonomie van Bloom. Er zijn zes dimensies beschreven: onthouden, begrijpen, toepassen, analyseren, evalueren en creëren (zie figuur 1).

Figuur 1: Zes dimensies in de taxonomie van Bloom

De bovenste drie dimensies worden omschreven als het hogere orde-denken. Opdrachten waarin deze vorm van denken wordt aangesproken, worden als effectief gezien voor het kritisch denken. Om een focus te houden op dit brede onderwerp, is er in het praktijkonderzoek op CBS de Rank voor gekozen om de denkvaardigheden analyseren (het ontleden, structureren en ordenen van informatie) en evalueren (beoordelen van informatie of argumentatie) nader te onderzoeken.

Vragenkaartjes

Uit het praktijkonderzoek op CBS de Rank kwam naar voren dat de leerkracht onvoldoende uitdagende vragen stelt (die het hogere orde-denken aansporen) en dat kinderen niet weten welke vragen zij zichzelf kunnen stellen om tot kritisch denken te komen. Maar hoe kan de leerkracht er dan op een praktische manier voor zorgen dat hij uitdagende vragen stelt? En welke vragen zijn dan uitdagend? Een mooie manier om hiermee aan de slag te gaan is het werken met vragenkaartjes. Op deze vragenkaartjes staan vragen die het hogere orde-denken stimuleren. Doordat het algemene vragen zijn, kunnen deze vragenkaartjes bij verschillende vakken gebruikt worden. Je kunt zelf inhoudelijke informatie uit de les toevoegen aan de vraag. Een voorbeeld van een vraag bij de dimensie 'analyseren' is: 'Waarom gebeurde ...?' Een voorbeeld van een vraag bij de dimensie 'evalueren' is: 'Hoe zou jij ... hebben aangepakt?'

Vragenkaartjes stimuleren
het hogere orde-denken

Stel kinderen vaker de 'hoe-vraag' of 'waarom-vraag'
om argumentatie uit te lokken. Zo denken kinderen kritischer na over hun uitspraak of mening.

Het werken met de vragenkaartjes spoort de kinderen aan om aan de slag te gaan met het hogere orde-denken. Op praxisbulletin.nl vindt u een aantal van deze vragenkaartjes.

De vragenkaartjes zijn op CBS de Rank in groep 5 gebruikt tijdens het werken met een interactieve begrijpend leesmethode, waarbij actualiteit centraal staat. Na het lezen en beluisteren van de informatie werden er vragen gesteld met behulp van de vragenkaartjes. Uit de evaluatie die hierna volgde, blijkt dat er een ontwikkeling te zien is op de denkvaardigheden 'analyseren' en 'evalueren'. De kinderen gaven in gesprekken aan dat ze beter weten welke vragen zij zichzelf kunnen stellen om tot analyseren en evalueren te komen. Eén leerling gaf zelfs aan informatie nu ook beter te kunnen beoordelen op sociale media.

Rol van de leerkracht

De rol van de leerkracht is bij het werken met vragenkaartjes erg belangrijk. Het vraagt van de leerkracht om zelf ook een kritische houding aan te nemen. Bijvoorbeeld door respectvol om te gaan met de meningen van kinderen, zelf zorgvuldig te zijn in oordelen, zelf ook nieuwsgierig te zijn naar de inhoud van de les en veel interactie te hebben met de kinderen. Ook *modelen* is van belang. Stel uzelf als leerkracht hardop een uitdagende vraag en argumenteer of beredeneer hardop. Kinderen gaan dit overnemen en zelf ook toepassen. Vanzelfsprekend zorgt u als leerkracht voor een veilig pedagogisch klimaat in de klas, zodat kinderen open en eerlijk hun mening durven uiten. Van belang is ook dat er aan het eind van de les gereflecteerd wordt. Niet alleen over de les, maar ook of er bijvoorbeeld goed geluisterd is naar elkaar. Een kritisch denker is zich namelijk bewust van zijn denken en handelen (SLO, 2016).

Aan de slag

De vragenkaartjes zijn bij veel vakken en activiteiten te gebruiken, bijvoorbeeld bij het kijken naar het *Jeugdjournaal*. Actualiteit leent zich erg goed om kritisch denken te oefenen. Een dialoog voeren met kinderen is dan ook geschikt. Wat hebben ze gezien? Wat vinden ze ervan? Waarom gebeurde het? Vind je het goed of fout, en waarom?

Een ander voorbeeld waarbij de vragenkaartjes ingezet kunnen worden, is een les tekenen. Geef de kinderen de opdracht om een huis te tekenen. Het moet een huis zijn waarin zij echt zouden kunnen wonen en het mag aan al hun wensen voldoen. Hang aan het eind van de tekenles alle tekeningen op en ga met de kinderen in een kring zitten. Start een dialoog waarin kinderen met elkaar in gesprek gaan en elkaar feedback geven. Zouden ze in dit huis kunnen wonen? Waarom wel of niet? Is het huis handig of moet er iets aangepast worden? Op welke manier is het huis van kind A hetzelfde als het huis van kind B? Welke problemen kwamen de kinderen tegen bij het ontwerpen van het huis? Wat zijn voor- en nadelen van het leven in hun huis?

Meer manieren

Het gebruiken van de vragenkaartjes is een manier om kritisch denken te stimuleren, maar er zijn natuurlijk meerdere manieren om als ouder of leerkracht aandacht te besteden aan kritisch denken.

Stel kinderen bijvoorbeeld vaker de 'hoe-vraag' of 'waarom-vraag' om argumentatie uit te lokken. Zo denken kinderen kritischer na over hun uitspraak of mening. Of oefen een keer met realistisch nieuws en nepnieuws. Laat kinderen analyseren welk nieuws realistisch is en welk nieuws nep is. Zo onderscheiden ze betrouwbare en onbetrouwbare bronnen en leren ze op zoek te gaan naar betrouwbare informatie. Op een praktische manier aan de slag met kritisch denken, wie heeft daar nou geen goede reden voor?

Op praxisbulletin.nl vindt u

- vragenkaartjes

Literatuur

- Bron, J., Een basis voor burgerschap: een inhoudelijke verkenning voor het funderend onderwijs. Stichting Leerplanontwikkeling (SLO), Enschede, 2006.
- Nieuwenhuis, M., 21st century skill: kritisch denken. Tumult, Amsterdam, 2013.
> geraadpleegd via tumult.nl/21st-century-skill-kritisch-denken
- SLO, Achtergrondinformatie kritisch denken, 2016.
> geraadpleegd via curriculumvandetoekomst.slo.nl/21e-eeuwse-vaardigheden/kritisch-denken/achtergrondinformatie
- Thijs, A., e.a., 21^e eeuwse vaardigheden in het curriculum van het funderend onderwijs. Stichting Leerplanontwikkeling (SLO), Enschede, 2014.

Leestips

- curriculumvandetoekomst.slo.nl/21e-eeuwse-vaardigheden/kritisch-denken
- Castelijns, J. & Verhoeven, S., Dialoog in de klas, KPC Groep, 's-Hertogenbosch, 2013.

Praxisbulletin

Hét praktische vakblad voor basisonderwijs
en speciaal onderwijs

Volg maandelijks de laatste
onderwijsontwikkelingen
en ontvang kant-en-klare
lesideeën via het magazine
en online!

**Word nu abonnee
en ontvang
het themanummer**

(over wetenschap en technologie)

**t.w.v. € 19,95
gratis!**

Een abonnement bestaat uit:

- 9 nummers per jaar
- Een extra dik themanummer in het voorjaar
- Toegang tot www.praxisbulletin.nl voor extra lesmateriaal

Dit alles voor maar € 84,50 per schooljaar

Mail voor een abonnement naar infopraxis@prbulletin.nl
of bel 088-600 4000 (o.v.v. OVM)